

VILANOVA
i la **GELTRÚ**
DESAPAREGUDA

Des de baix a mar

VILANOVA *i la* GELTRÚ DESAPAREGUDA

Des de baix a mar

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març 2017

© dels textos: Anna Lleó Albà

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda:
Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Vilanova
i la Geltrú, el Consell Comarcal del Garraf i l'Arxiu
Comarcal del Garraf de la Generalitat de Catalunya.

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

Autor desconegut / Fons Pere Oriol Antiguitats

Acrònims:

ACGAF - Arxiu Comarcal del Garraf

ISBN 978-84-16547-67-8

DL B 5064-2017

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org.

Anna Lleó Albà

VILANOVA *i la* GELTRÚ DESAPAREGUDA

Des de baix a mar

AJUNTAMENT DE
Vilanova i la Geltrú

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Arxiu Comarcal del Garraf

Introducció

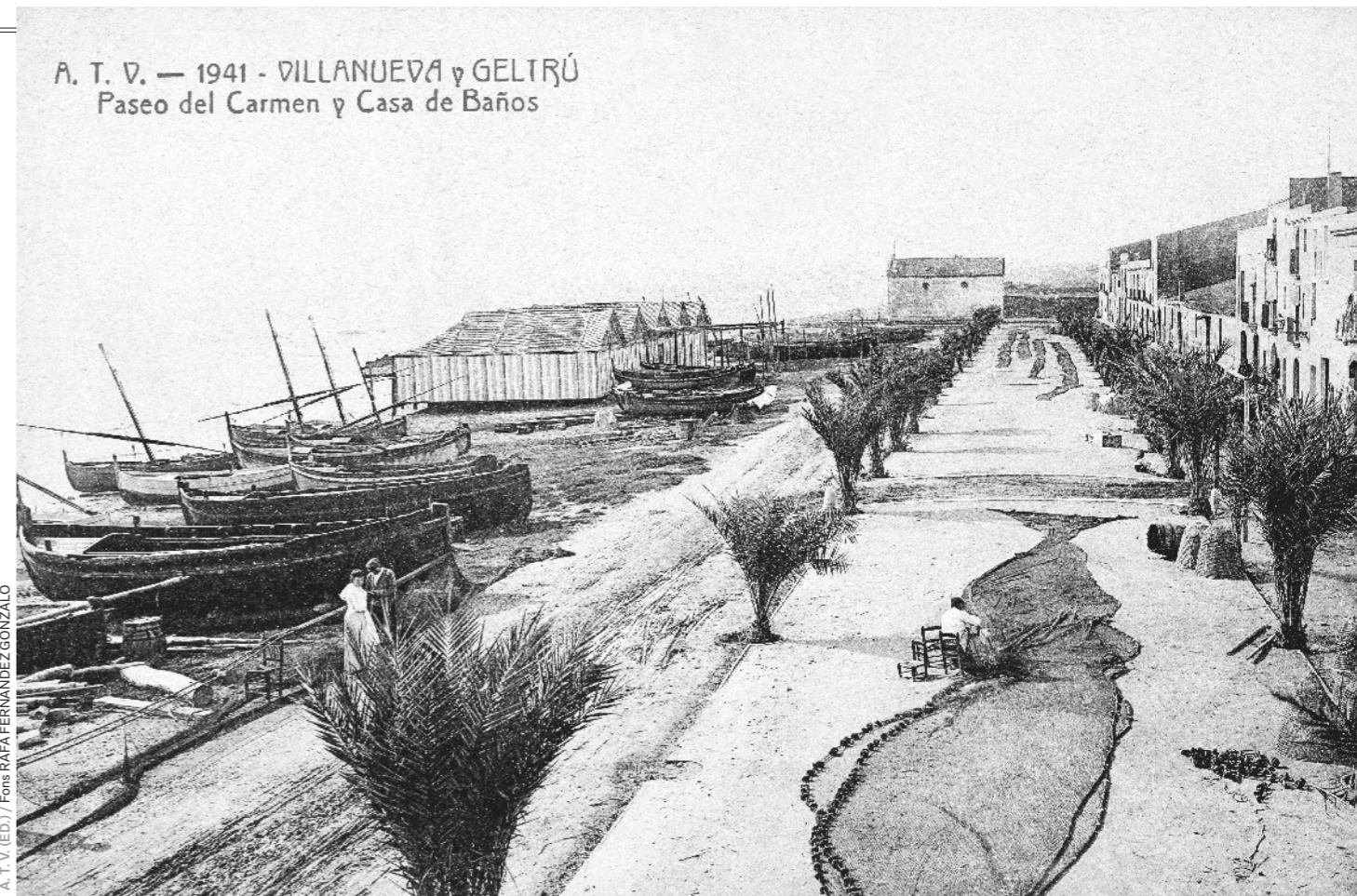
ANNA LLEÓ ALBÀ

Historiadora de l'art

L' experiència d'elaborar *L'Abans* i els dos volums de *Vilanova desapareguda* no ha fet més que refermar-me la convicció que la nostra ciutat és com un immens calidoscopi, fet de milers de colors i formes diferents, fet de petites peces que convergeixen, sovint, en un difícil engranatge que ens fa ser de la sinya i de la vila, de la Geltrú i de baix a mar. La vàlua històrica de les tradicions i la cultura, les grans transformacions socials i econòmiques del tombant del segle xx, i els indrets tan diversos i en constant evolució de la nostra vila ens van engrescar a endinsar-nos en un espai físic de Vilanova en concret. Vam optar per deixar-nos seduir per la Vilanova de mar.

Com si es tractés d'una passejada d'estiu, quan el sol comença a caure i la brisa marinera ens acarona, ens desplaçarem des de Sant Gervasi i la platja dels Capellans fins als xalets modernistes de Ribes Roges i el passeig del Carme. Contemplarem les barques reposant damunt la sorra del trajo de Llevant, ens remullarem les cames a la vora del mar mentre la flaire d'all cremat ens fa cercar un racó on gaudir d'un ranxo en bona companyia. Recuperades les forces, resseguiem la pujada de Sant Cristòfol. La Farola comença a il·luminar la mar al capvespre, aviat arribarem fins a l'ermita de Sant Cristòfol, encara queden branques d'espígol per terra. El trajecte ens farà descobrir, de cada racó, la seva història i les seves gents, oficis desapareguts, tradicions que han sofert canvis, però,

A. T. V. (ED.) / Fots RAFA FERNÁNDEZ GONZALO

A. T. V. — 1941 - VILLANUEVA y GELTRÚ
Paseo del Carmen y Casa de Baños

UN PASSEIG ENTRE BANYS I XARXES

A la pàgina anterior, el passeig del Carme a principis del segle xx. Al costat de les barques, encara de vela, s'alcen les casetes de bany. Mentrestant, una *remendadora* sargeix un art català d'arrosse-gament. Al costat, tres nanses s'eixuguen. Més enllà, l'art antic del sardinal s'asseca damunt la sorra.

JOCS ARRAN DE MAR

La canalla juga arran de mar a principis del segle xx amb petites embarcacions que simulen les de vela que ells mateixos es fabricaven i feien navegar tal com ho feien els grans de casa.

AUTOR: DESCONEGUT / FONTS: DOMÈNEC BARDI/POCINO

sobretot, aquells trets que n'identifiquen la gent de mar: els mots, el vocabulari mariner, la seva essència i les seves vivències. Baix a mar és una petita vila dins una altra vila, un univers recelosament protegit però indubtablement al nostre abast. Voldria agrair la col·laboració de tants vilanovins i vilanovines de mar que han volgut compartir les seves vivències, els seus records i el seu llegat gràfic per tal de preservar viva la nostra memòria col·lectiva.

És en la carta pobla, que atorgà Jaume I (1274), quan s'esmenta per primera vegada el nucli mariner vilanoví: ça Llacuna. Feia referència a dos estanys que sembla que hi havia a tocar de mar, el de la Geltrú i el de la Ramusa, a garbí. Les primeres edificacions marineres, que daten d'abans de la formació de Vilanova de Cubelles, eren modestes botigues on els pescadors només guardaven els ormeigs. Una filera de cases arran de mar anava creixent sense cap planificació i, amb ella, el desenvolupament de múltiples oficis entorn de la mar. Un altre punt d'inflexió és el segle XIV, quan Pere III autoritza la càrrega i descàr-

rega de mercaderies a la platja vilanovina. Aquest fet va representar l'inici del comerç marítim i, amb la llibertat de comerç amb Amèrica, declarada per Carles III, la platja va viure una de les èpoques de més esplendor. Tant és així que esdevingué el segon port català exportador de vi i aiguardents. Els boters van arribar a fabricar un centenar de botes diàries i l'arribada de velers a la platja a mitjan segle XVIII era constant. Les fonts parlen d'un nombre desmesurat de vaixells anuals a mitjan segle XVIII. Vilanova era coneguda com *l'Havana Xica*. Però, entre els segles XV i XVIII, la platja vivia sota la constant amenaça dels corsaris turcs i algerians, de manera que no fou fins al segle XIX que els pescadors hi establiren la seva llar d'una manera permanent. A finals del segle XIX, la pèrdua de les colònies d'ultramar, l'aparició de la fil·loxera i l'arribada del ferrocarril van representar la fi de l'activitat comercial marítima i l'inici d'una greu crisi econòmica. A principis del segle XX, l'arribada de Pirelli i l'auge del sector pesquer van ajudar a recuperar l'economia de mar.

Una de les transformacions més grans de la platja va ser la introducció del motor a les barques als anys vint, fet que va capgirar la manera de pescar. Les captures a mar es van intensificar per a aquells que podien permetre's la inversió de motoritzar els bastiments. Anys després, amb la Guerra Civil, algunes embarcacions, com els quillats *Durruti* o *Constància* del Pòsit, van ser metrallades estant a mar. Amb els atacs a la ciutat del 1937, els llums ja no sortien de nit i la pesca de dia disminuï. Després vingueren la postguerra, la recuperació dels anys cinquanta, la construcció del port i l'arribada del *boom* turístic dels anys seixanta.

Les imatges d'aquest recull gràfic abracen entre principis del segle xx i els anys seixanta. Es recuperen algunes imatges de *L'Abans de Vilanova i la Geltrú* (2000) i s'hi incorpora nou material gràfic per donar una visió més completa i complexa, no pas d'una platja desapareguda del tot, sinó en constant canvi. Us convido a deixar-vos seduir per la transmissió de la memòria històrica i visual que vol contribuir a construir la identitat col·lectiva de les properes generacions.

24. VILLANUEVA D' GELTRÚ — Playa de San Gervasio

L. Roisin fot. Barcelona

L. ROISIN (ED.) / Fons PERE ORIOL ANTIGUITATS

PLATJA DE
SANT GERVASI

A principis del segle xx, les vinyes creixen fins a tocar de mar. La platja de Sant Gervasi, o dels Capellans, se situa als peus del turó d'Adarró. L'indret es coneix en fonts medievals (1072) com *la quadra d'Adarró*, conformada per l'ermita i la torre de Sant Gervasi. El xalet Miramar, dit popularment *del Nin*, es construí damunt un assentament ibèric i romà, i en l'indret on s'alçava un antic fortí, que va ser enderrocat per aixecar-hi el xalet.

AUTOR DESCONEGUT / Fons DOMÈNEC BARDI POCINO

CAVALLERIA DE TREVIÑO

El regiment porta els cavalls a banyar a la platja de Sant Gervasi entre els anys deu i vint del segle passat. La cavalleria baixava des de les Casernes, rambla avall i per l'anomenat *camí dels Cavalls*, fins a Sant Gervasi i el racó de Santa Llúcia, on se situaven els camps d'instrucció.

QUADRA DE SANT GERVASI

A la dreta, imatge de principis del segle xx de l'ermita de Sant Gervasi, fundada al segle xvi sota l'advocació dels germans sant Gervasi i sant Protasi contra la pesta. Les restes arqueològiques evidencien que els primers ibers ja es van establir dalt del turó, on hi devia haver un santuari que podria haver derivat en el culte pagà romà també de dos germans, Càstor i Pòllux.

AUTOR DESCONEGUT / Fons RAFA FERNÁNDEZ GONZALO

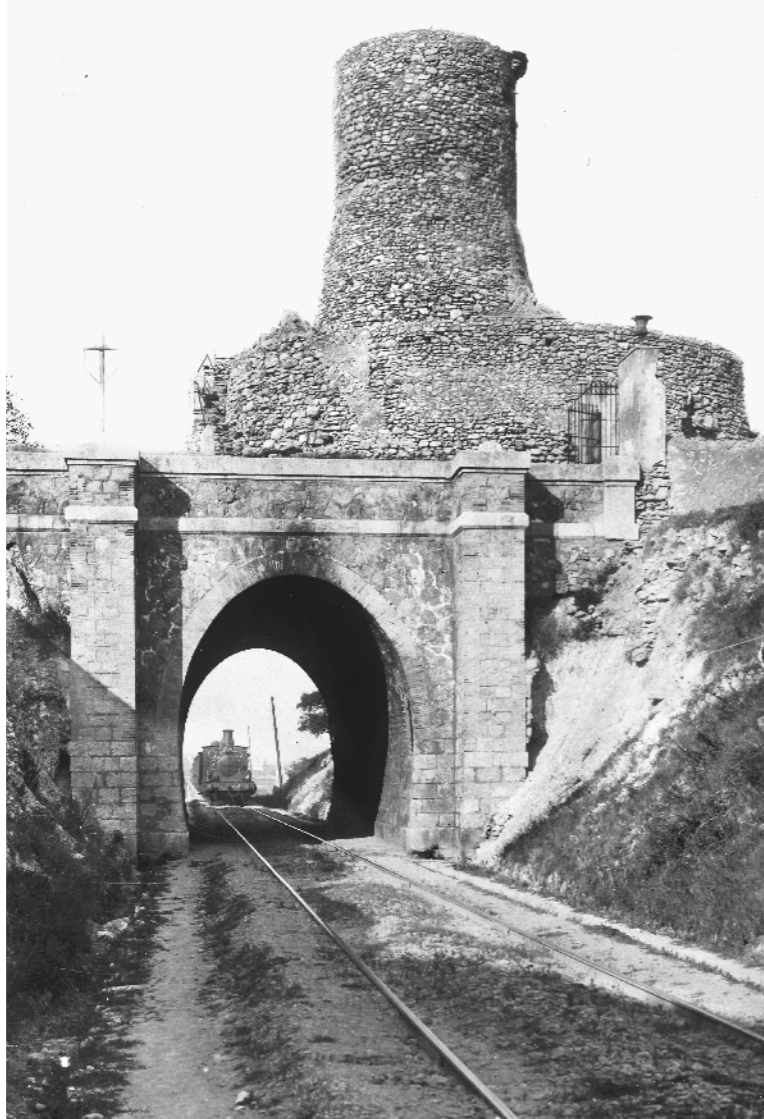
24.—VILLANUEVA D GELTRÚ.—Ermita de San Gervasio.

TORRE DE SANT GERVASI

Segons alguns escrits, es creu que la construcció de la torre podria ser coetània a la de la torre d'Enveja, conquerides als sarraïns al segle XII pels cristians. El 1880, amb l'arribada del ferrocarril, es va construir un túnel just sota aquesta torre defensiva que es va anomenar la *foradada de Sant Gervasi*. La imatge data d'aquells anys.

XALET DE MIRAMAR

Propietat de l'advocat Joan Ferrer, fou construït per Josep Font i Gumà l'any 1913 seguint els canons del Modernisme sense desvincular-se de l'arquitectura popular catalana, tal com mostra la imatge de la dreta. El 1914, la torre de Sant Gervasi seria enderrocada del tot amb la construcció de la segona via. La imatge és d'entorn d'aquells anys.

AUTOR DESCONEGUT / Fons RAFA FERNÁNDEZ GONZALO

AUTOR DESCONEGUT / Fons XAVIER VIRELLA TORRAS

AUTOR DESCONEGUT / Fons JOAN MASIP MARGALET

PLATJA D'ADARRÓ

Arró té a veure amb promontori i aigua. *Ad Arro*, d'on ve el nom «Adarró», fa referència a l'indret situat al costat d'un turó amb la presència d'un torrent que existia en època ibera. El topònim apareix en documentació medieval. En aquesta pàgina, Paquita Margalet i la seva colla gaudeixen a Adarró el 30 de juliol del 1927.

CIUTAT JARDÍ

El concepte utòpic vuitcentista de ciutat jardí es basava en l'ideari de W. Morris i J. Ruskin, segons les teories de l'anglès Howard. La idea clau era la humanització de les ciutats industrials establint un equilibri entre arquitectura i natura. Al costat, vista de les *villas* Isabel, Dolores i Laguarda entre mitjan anys deu i els anys vint del segle passat.

AUTOR DESCONEGUT / Fons RAFA FERNÁNDEZ GONZALO

11 - VILLANUEVA D GELTRÚ. Chalets de Ribes Rojes